

Odlog šolanja: Vsak otrok je primer zase, ni pravila

Starši, katerih otrok septembra še ne bo dopolnil šest let, so v dilemi, ali naj ga še leto dni pustijo v vrtcu. V pomoč pri odločanju bo tudi pogovor z vzgojiteljico.

[Jana Zupančič Grašič](#)

Če bo otrok letos dopolnil šest let, ga morajo starši po zakonu vpisati v prvi razred. A če menijo, da še ni pripravljen za to, lahko predlagajo odložitev šolanja, pridobijo strokovno mnenje, na koncu pa se sami odločijo. Kar ni lahko, saj so izkušnje staršev, ki so otroka dali v šolo z vrstniki ali pa šolanje odložili, tako pozitivne kot negativne, v nekaterih mnenjih se razhaja celo stroka; za nekatere je všolanje pri šestih letih strokovna napaka, drugi trdijo, da je devetletka prilagojena tako, da v prvih treh razredih tudi najmlajši ujamejo starejše vrstnike. Odločitev o tem zato še malo ni lahka.

»Sin je šele decembra dopolnil šest let in je prve mesece težje sledil v šoli, potreboval je pomoč pri domačih nalogah. S hčerko, katere šolanje sem odložila, pa nisem nikdar sedela pri učenju, niti zdaj v 4. razredu ne,« je povedala ena od mam. Številni starši se za odlog šolanja odločijo, da bi otroku zagotovili še leto otroštva brez obveznosti, a se potem pri kakšnem zgodi, da ne more razumeti, zakaj so njegovi vrstniki že v šoli, sam pa je, poln vprašanj, ostal v vrtcu.

Po vabilu k vpisu otroka v osnovno šolo se sicer lahko po zakonu o osnovni šoli na željo staršev, predlog zdravstvene službe oziroma na podlagi odločbe o usmeritvi šolanje odloži za eno leto. Starši izpolnijo prošnjo za odložitev vpisa, nato pridobijo mnenje psihologa, šolska komisija za sprejem v prvi razred pa potem odloči o odložitvi in o tem izda sklep. Ministrstvo za izobraževanje sicer podatkov o odlogu šolanja ne zbira, preverjanje po osnovnih šolah pa pokaže, da je takih otrok povprečno med enim in nekaj manj kot deset na generacijo, odvisno od tega, za kako veliko šolo gre.

Slovenska posebnost

A da proti koncu leta rojeni otroci ne bi šli v šolo zaradi datuma rojstva, je po mnenju **dr. Ljubice Marjanovič Umek**, profesorice razvojne psihologije na filozofski fakulteti, slovenska posebnost. »Odlog šolanja je bil predviden le za izjeme, na primer za otroka, ki je bil v predšolskem obdobju več let v bolnišnici in zato ne dosega ustrezne razvojne ravni za učenje v šoli. A takih je le za prste ene roke, medtem ko so odlogi zaradi kronološke starosti otrok ostali

iz osemletke. Je pa zanimivo, da so takrat starši neredko dokazovali, da so njihovi spomladi in poleti rojeni otroci dovolj pripravljeni, da bodo lahko sledili večinoma starejšim sošolcem v šoli; v devetletki pa je program, z res številnimi prilagoditvami, pripravljen za otroke, stare od pet let in osem mesecev do šest let in osem mesecev. Če pa se pokaže, da ima otrok kljub vsemu resne težave pri razumevanju snovi, ga je treba vključiti v prilagojen izobraževalni program z nižjim standardom znanja.«

Sogovornica priznava, da so lahko individualne razlike med otroki zelo velike. »A te so lahko večje med enako starima otrokoma kot med dvema, med katerima je leto dni razlike v starosti. Ravno zaradi upoštevanja teh individualnih razlik so bile v prvo triletno šolo vključene različne posebnosti, tako da je večina standardov znanja, ki naj bi jih otroci dosegli, naravnana na konec tretjega razreda; poleg učiteljice je v oddelku še druga učiteljica, praviloma vzgojiteljica; ocenjevanje znanja pri vseh predmetih je do konca drugega razreda opisno, opismenjevanje otrok poteka postopno ... Zakaj je torej šola pretežka za šestletne otroke?« Umkova je bila med strokovnjaki, ki so pred dvema desetletjema podprli predlog o všolanju otrok pri šestih letih. »To je razvojno-psihološko utemeljeno, zelo malo je tudi držav v EU, kjer v šolo vstopajo pozneje. In slovenski, kot potrjujejo raziskave na vseh področjih razvoja, niso nič drugačni kot otroci v drugih državah.«

Premalo igre

Po drugi strani **red. prof. dr. Zdenka Zalokar Divjak**, univ. dipl. psih., specialistka logoterapije in raziskovalka, zatrjuje, da je prezgodnje všolanje strokovna napaka. »Res je, da ima večina držav v EU tak sistem, je pa tudi nekaj takih, ki so se vrstile na začetek šolanja po otrokovem dopolnjenem sedmem letu starosti; Finska, ki ima najuspešnejši šolski sistem, jih všola s sedmimi leti. Da je to strokovna napaka, vsekakor lahko sklepam iz prakse, saj kot terapevtka prihajam v stik z otroki, ki imajo zaradi tega hude težave, in pri izvajanju izobraževanj za vzgojitelje in učitelje. Pri velikem številu otrok namreč njihova kronološka starost ni v sorazmerju s čustveno in socialno zrelostjo, kar se pogosto pokaže prav pri tistih, ki še niso dopolnili šest let. V razvojni psihologiji pa pri tej starosti šteje prav vsak mesec, pri čemer čustveno-socialni razvoj le redko sledi intelektualnemu.«

Opozarja, da sistem tudi ni tak, kot se govori. »Že vrtec je naravnan preveč storilnostno, saj so se vanj prenesle vsebine iz šole, premalo je svobode v otroški igri. Prvi in drugi razred pa naj bi vsebovala elemente vrtca in igre, a ni povsod tako. Nekateri že uporabljajo tablice, otroke pogosto umirjajo z multimedijskimi tehnikalijami, oni pa od teh dražljajev zelo hitro postanejo odvisni, hkrati pa se močno zmanjšuje njihova kreativnost. Pokazalo se je namreč, da otroci, ki jih pred sedmim letom prikrajšamo za prosto igro – tukaj se kreativnost najbolj razvija –, le še sledijo navodilom in jim nasploh zmanjka idej za preživljanje prostega časa.«

Deset odstotkov ni zrelih

Po mnenju Zalokar Divjakove vsaj deset odstotkov otrok na generacijo ni zrelih za vstop v šolo. »Vsi, ki res delamo z otroki, že leta opozarjamo, da so čedalje manj potrpežljivi in samostojni. Tudi ni raziskav, koliko jih ima že psihosomatske težave – to vemo terapevti. Najlažje je reči učiteljem in staršem, da se morajo 'veliko ukvarjati' z otrokom in potem ti otroci, namesto da bi napredovali po svojih zmožnostih, od vrstnikov doživljajo same pritiske in socialne odklone. Ko gre otrok v šolo, se lovi in zaostaja najmanj pol leta, pogosto se kruta resnica pokaže v tretjem razredu, ko se začne številčno ocenjevanje. Trdim, da tisti, ki je prezgodaj všolan, nikoli

ne ujame vrstnikov, poznam pa tudi primere, ko si otroci 'kupujejo' prijatelje ali jim 'grozijo', ker niso zreli za odnos, ki si ga tako zelo želijo.«

Obžaluje, da pri nas nimamo strokovne komisije oz. ustreznih presejalnih testov, ki bi točno pokazali, ali je otrok primeren za vstop v šolo ali ne. »Če ga spremljaš pet let, veš, kje v razvoju je, a tega pri nas ni, stroka je zatajila; ni povezave med vrtci in razvojnimi ambulantami, na koncu se odločijo starši. In ti s tem, ko otroka prezgodaj všolajo, obremenijo tudi sebe, saj vse popoldneve presedijo z njim, kar ni normalno. Že v drugem razredu se pričakuje, da bo otrok bral, s tem pa jih ima težave najmanj polovica. Vsi zahtevajo, starši pritiskajo, otrok dobi odpor, pojavijo se psihične težave ... Škoda, da nimamo nobene resne raziskave, koliko jih ima težave v prvem in drugem razredu osnovne šole, koliko časa starši presedijo pri otrocih z njihovimi obveznostmi.«

Prebliski staršev?

»Obveznosti na ravni šole je zagotovo več kot v vrtcu, a kolikor vem, jih otroci v prvih treh razredih praviloma vse ali večino opravijo že v šoli. S čim se torej starši doma tako zavzeto ukvarjajo? Če veliko časa porabijo z izdelovanjem plakatov, je to zato, ker po tihem tekmujejo, kateri otrok bo imel lepšega,« z nekaj ironije pripomni Marjanovič Umkova. »Šola je narejena za otroke in ne za starše, razmišljati, da je otrok manj uspešen, ker ne bedimo nenehno nad njim že v prvih razredih šole, je napačno. Učitelji pa ne bi smeli ocenjevati prizadevnosti staršev in njihove podpore, ampak otrokovo znanje. Na začetku šolanja se ocenjuje predvsem individualni napredek; da otrok dela za šolo, da napreduje in je naslednjič uspešnejši, kot je bil prej. Če kdaj kaj pozabi, pač pozabi. A to se številnim staršem zdi katastrofa, sprašujejo se, kam to pelje, kaj bo z otrokom, kako mu pomagati. Vendar ni konec sveta, če ni v sami špici med prvošolci.«

Kakor pravi sogovornica, se je včasih vedelo, da bodo otroci že v prvem razredu in tudi pozneje različno uspešni, in to je potrjevala statistika šolskih ocen. »Zdaj pa imamo zaradi teženj staršev v osnovni šoli po uspehu skoraj samo še odlične in prav dobre. Je pa zanimivo, da so pred leti prav starši večinsko želeli, da se doseganje standarda pismenosti otrok premakne iz tretjega v drugi razred ter opisno ocenjevanje iz tretjega v drugi razred – ni bilo dovolj, da vedo, ali otrok tekoče bere, zna seštevati, ampak ali zna brati in seštevati za pet,« je opozorila razvojna psihologinja.

Hude motnje

Po eni strani veliko zahtevamo od otrok, kakor je opozorila že dr. Divjak Zalokarjeva, po drugi pa jih zavijamo v vato. »Starši izrazijo željo po odložitvi začetka šolanja prav zato, ker si verjetno predstavljajo idealnega otroka, ki mora biti v šoli popolnoma uspešen, ki ne sme doživeti nobene kritike ... A posledice te skrajne permisivnosti se lahko zelo neusmiljeno pokažejo pozneje v mladostništvu. In takrat ne gre več za bolečine v trebuščku ... V zgodnjem obdobju je pač treba nujno postaviti meje, se odzvati na napačna dejanja in zaradi tega ne bi smel nihče imeti travm.«

Tudi ne zaradi prezgodnjega vstopa v šolo, zaradi česar se po pričevanju nekaterih strokovnjakov in staršev pri otrocih menda pojavljajo napadi tesnobe, tiki, psihosomatske motnje, celo močenje postelje. »Zakaj bi otroke zgolj prehod iz institucije, v kateri so nekateri tudi pet let – več kot polovica je takšnih – v neko drugo institucijo tako zelo pretresel na čustveno-socialni ravni? To bi razumela pred desetletji, ko so v šole prihajali nesocializirani otroci iz odmaknjenih krajev, da pa se to zgodi tem, ki so bili večinsko v vrtcu, si res ne znam razložiti.«

Starši, ki se odločijo za odlog šolanja, najpogosteje kot glavni razlog navajajo dejstvo, da s tem otroku omogočijo še leto dni brezskrbnega otroštva. »Mar imajo le otroci v vrtcu svobodo in so brezskrbni? Ne nazadnje so tudi tam s kurikulumom določeni cilji; veliko je rutinskih dejavnosti, ki se jim mora posamezen otrok prilagoditi, občasno imajo starejši tudi kakšno obveznost, ki naj bi jo naredili doma,« odgovarja Marjanovič Umkova. »Sicer pa: kaj brezskrbno otroštvo sploh pomeni? Je otrok v vrtcu srečen, v šoli pa nesrečen? Menim, da je to bolj prepričanje in neutemeljeno verjetje staršev, ker šola njih bolj obremenjuje in skrbi kot vrtec, saj jim je v šoli pomemben uspeh.«

Hitrejša diagnostika

A če ima otrok res prej omenjene motnje, pravi, mora biti to povezano še s čim drugim, kar se je morda dogajalo že v vrtcu, pa se je spregledalo. Zavrne tudi razmišljanja, da je zato, ker gredo bolj zgodaj v šolo, več otrok prepoznanih kot hiperaktivnih, z motnjo pozornosti ... »Raziskav, ki bi to potrjevale, ni, niti da bi bilo to kakorkoli povezano. Je pa teh motenj res registriranih nekoliko več, ampak menim, da gre za splet okoliščin, v katerih otroci odrasčajo danes v primerjavi z desetletji nazaj, ko so prosti čas preživljali sami na dvorišču, v nenehnem gibanju, brez pametnih telefonov in računalnikov od tretjega leta starosti ali še prej ... Poleg tega velja, da bolj ko je družba razvita, več je znanja in je zato bolj občutljiva do vzgojne diagnostike, hitreje intervenira.«

Zato tudi zavrača pogosta ugibanja, da se veliko otrokom pripišejo motnje pozornosti in hiperaktivnost, ker pedagogi niso sposobni ukrotiti njihove zdrave živahnosti in energije. »Po šolah še vedno poučuje velik del kadra iz časa osemletke in bi težko rekli, da zdaj kar na lepem

ne znajo več. Za novi kader pa je že nekaj let zahtevana visoka izobrazba, in da učiteljev v štirih oziroma petih letih ne bi naučili ustrezno in strokovno delati s šestletnimi otroki, je meni nepojmljivo.«

Težko je posploševati

Kako je to videti v praksi, sta povedali učiteljica prvega razreda z večletnimi izkušnjami, **Lidija Stenovec**, in **Petra Podlogar**, svetovalna delavka in socialna pedagoginja, ki izvaja dodatno strokovno pomoč učencem s posebnimi potrebami na Osnovni šoli Orehek Kranj. »Če ima otrok resne težave, to zagotovo ni povezano s prezgodnjim vstopom v šolo. Najverjetneje bi jih imel ne glede na to, kdaj bi šel v šolo,« meni Stenovčeva. »Izobražujejo nas v smeri, kako delati diferencirano, kako prilagoditi delo ... kar je precej lažje z dvema pedagogoma v skupini. To namreč omogoča delo v dveh oziroma manjših skupinah, zlasti za tiste, ki jim gre malo težje. Zanje je predviden tudi dopolnilni pouk, če pa so težave večje, sta na voljo individualna in skupinska pomoč. Pozneje lahko otroka obravnava tudi šolski specialni pedagog, ki po potrebi predlaga nadaljnjo usmeritev,« je povedala Podlogarjeva.

»Sicer pa vsakemu damo najmanj pol leta časa za to, da se ujame, manj zahtevamo od njega in pozorno spremljamo, koliko zmore. Razlike so v tem obdobju res velike, največje, bi rekla. Nekateri sicer starejše ujamejo že do konca prvega leta, če ne prej, pa imajo nato še polni dve leti časa,« je dodala Stenovčeva.

»Res je, ob vstopu v šolo se najbolj opazi razlika v grafomotoriki in koncentraciji; koliko časa lahko sedijo, ali se znajo umiriti in dokončati dejavnost, ki jo delamo. Velikega pomena sta otrokova samostojnost in organiziranost pri delu, prav tako njegova socialna zrelost. In nedvomno mora imeti otrok določeno stopnjo kognitivnih sposobnosti – da so njegovi odgovori na vprašanja smiselni, da zna povedati in obnoviti zgodbo, poslušati, da si zapomni stvari, zna slediti navodilom in upošteva pravila ... – to so stvari, ki so pomembne,« je v razmislek staršem poudarila Podlogarjeva.

»A čeprav se eno leto sliši veliko, to ni pravilo. Lahko je mlajši otrok zelo zrel, samostojen in odgovoren. Veliko vlogo imajo pri tem starši, ki ga v to usmerjajo in mu ponudijo določene izkušnje. Če teh spodbud od doma ni, ima lahko v šoli težave tudi otrok, ki je sicer starejši, a kljub temu 'malo manj šolar'. Če ima kognitivne sposobnosti dobro razvite, bo morebiti tudi zato lažje nadomestil primanjkljaje in to lovljenje ne bo vplivalo na njegovo slabšo samozavest, česar se bojijo številni starši. Nasprotno lahko otrok, ki ima nakazane primanjkljaje, v kombinaciji z učnimi težavami razvije slabšo učno samopodobo. Tudi to se zgodi. Vsak je primer zase, ni pravila, zato je pri tej temi težko posploševati. Treba je pogledati vsakega otroka posebej in starši so tisti, ki ga najbolj poznajo. Svetujeva, naj o vseh svojih pomislekih in strahovih spregovorijo z otrokovo vzgojiteljico, po potrebi prisluhnejo mnenju psihologa, nato pa se odločijo v otrokovo korist,« sta povzeli sogovornici.

Kako nastane psihološka ocena?

Metka Oštrek, spec. klin. psihologije, iz dispanzerja za mentalno zdravje ZD Kranj je pojasnila, da pri otroku, ki ga starši še ne želijo vpisati v šolo, preverjajo predvsem sposobnost govora in grafomotorike, poleg kognitivnih sposobnosti pa tudi socialno in čustveno zrelost. Pri tem se opirajo na anamnestične podatke – kar povedo starši –, rezultate testov sposobnosti in opazovanje otroka med pregledom, projekcijske preizkušnje – te ugotavljajo čustveni del. »Zelo pomembni sta tudi pozornost in koncentracija; opazujemo morebitno motorično nemirnost ali

motnje pozornosti in miselne koncentracije ... Vse to združimo z mnenjem vrtca oziroma opazanjem vzgojiteljice, saj otroka pri nas obravnavamo individualno, pomembno pa je vedeti tudi, kako se obnaša v skupini. Tega mnenja sicer ne dobimo vedno, saj potrebujemo dovoljenje staršev za to, da se povežemo z vrtcem.«

Kakor je dejala, so otroci pri isti starosti zelo različni in zato brez osebnega pregleda ni mogoče izdelati strokovnega mnenja. »Za vstop v šolo ni kriterij le kronološka starost; veliko otrok imamo v obravnavi že v predšolskem obdobju in že takrat se lahko nakazujejo kakšne težave, ki jih prav tako upoštevamo pri izdelavi mnenja. V veliko pomoč so tudi podatki s sistematskega pregleda pri treh letih, saj tako lažje primerjaš stanje takrat in danes ter sklepaš, kako poteka razvoj. Mi izdelamo mnenje, starši pa se potem sami odločijo. Se pa pogosto zgodi, da imajo tisti otroci, za katere presodimo, da niso dovolj zreli, vendar gredo vseeno v šolo, pozneje težave.«

Mlajši otroci si zaradi starejših sorojencev, ki so njihovi vzorniki, pogosto želijo čim prej v šolo. »Želijo si že, a vseeno ne morejo kar tako pridobiti tiste osnovne zrelosti. In če otrok ostane leto dni dlje v vrtcu, se zagotovo ne bo dolgočasil. Nekateri ravno v tem letu končno pridejo do veljave, za katero so si vsa prejšnja leta med starejšimi vrstniki zaman prizadevali.«
dr. Zdenka Zalokar Divjak

»Za odlog šolanja smo se odločili, ker je hči večkrat zasanjana in v svojem svetu. Zdi se mi, da bi ji z vstopom v šolo vzeli eno leto otroštva. Vzgojiteljica je odločitev prepustila družini, odločitev je bila težka. Zdaj vem, da je bila pravilna, saj se je deklica hitro vklopila v novo skupino in tudi pridobila prvo prijateljico. Težave smo imeli septembra, ko je razumela, da edina ni šla v prvi razred. Je bilo treba odgovoriti na veliko vprašanj. Danes je na to že pozabila. Samostojno je začela brati in pisati, računati. Ne skrbi me, da bi ji bilo v prvem razredu dolgčas.« **Maja, učiteljica v 2. in 3. triadi**

»Za odlog sem se odločila zato, ker je hčerka zelo aktivna, ne more sedeti pri miru niti pet minut. Sama sem bila prav takšna in zato v prvem razredu zelo trpela, ko sem dobivala sama enice, in to samo zato, ker nisem bila pri miru ... Potem je morala hčerka vseeno na teste, na moje pričevanje pa je tudi psihologinja sklenila, da je bolje, da šolanje odložimo. Povedala je, da že pol leta lahko naredi bistveno razliko. Ne obžalujem, ker se lepo igra, žal mi je samo, ker je prišla v skupino s 3- in 4-letniki, kjer se nekoliko dolgočasi, ampak se je že navadila. In še to: katerokoli ravnateljico ali učiteljico - in te imajo res izkušnje - sem vprašala, ali naj gre konec septembra rojena hči v šolo, mi niti ena ni pritrdila. Angelca Likozar je celo rekla, da je devetletka zabloda slovenskega šolstva. Tudi drugo hčerko bom dala v šolo leto dni pozneje, čeprav je bolj umirjena kot starejša - zato da ji za eno leto podaljšam otroštvo. **Brigita, 39 let**